

Skrobcki, Andrzej

Działalność Olsztyńskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny w latach 1973-1978

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 1, 129-133

1979

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Andrzej Skrobacki

DZIAŁALNOŚĆ OLSZTYŃSKIEGO ODDZIAŁU POLSKIEGO
TOWARZYSTWA HISTORII MEDYCyny
W LATACH 1973—1978

Olsztyński Oddział Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny istnieje już 5 lat. Bodźcem do założenia Oddziału było Kopernikowskie Sympozjum Lekarzy, zorganizowane pod auspicjami Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny oraz Olsztyńskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Lekarskiego. Odbyło się ono w Olsztynie i Fromborku w dniach od 7 do 9 września 1973 roku i wchodziło do ogólnopolskiego programu uroczystości pięćsetnej rocznicy urodzin Wielkiego Astronoma i Lekarza.

W zebraniu organizacyjnym Oddziału w dniu 23 listopada 1973 roku wzięli udział następujący lekarze i farmaceuci: Stanisław Flis, członek honorowy Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny, Zenobiusz Bednarski, Władysław Michałowski, Andrzej Skrobacki, Zofia i Marian Stopowie, Władysław Szczepański oraz historyk, sekretarz Komisji Nauk Historycznych Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie i przewodniczącą komitetu redakcyjnego „Komunikatów Mazursko-Warmińskich” — doc. dr Janusz Jasiński.

Wszystkie wymienione osoby zgłosiły akces do nowo powstającego towarzystwa, zaakceptowały jego statut i wypełniły deklaracje członkowskie.

Zarząd Oddziału ukonstytuował się następująco: przewodniczącym został A. Skrobacki, honorowym przewodniczącym obrano S. Flisa, a funkcje sekretarza i skarbnika objęli: Z. Stopa i W. Szczepański. Oficjalną zgodę władz na podjęcie działalności Oddział otrzymał 17 marca 1975 roku. W ten sposób w mieście nie będącym siedzibą akademii medycznej po raz pierwszy w historii Towarzystwa powstał jego oddział.

Zgodnie z obowiązkami statutowymi członkowie postanowili regularnie (początkowo raz na kwartał) odbywać posiedzenia naukowe, zbierać i publikować materiały do historii medycyny ziem północnej Polski, ze szczególnym uwzględnieniem czasów najnowszych, brać udział w sympozjach i zjazdach naukowych, opracować słownik biograficzny lekarzy i farmaceutów, związanych z polską historią Warmii i Mazur, oraz album zasłużonych lekarzy-pionierów województwa olsztyńskiego.

Program pracy przewidywał również gromadzenie bibliografii historii medycyny, podjęcie starań wokół muzeum farmaceutycznego, którego skromny załazek, dzięki zabiegom W. Szczepańskiego, powstał w aptece nr 76 przy ul. Pana Tadeusza, i nawiązanie ściślejszej współpracy z Polskim Towarzystwem Historycznym, jak również ze specjalistycznymi towarzystwami lekarskimi, działającymi na terenie Olsztyna. Wszystkie owe postulaty w ciągu pięcioletniej działalności Oddziału były konsekwentnie realizowane.

Do chwili obecnej odbyło się 18 posiedzeń naukowych. W programie

zebrań zwróciły uwagę następujące referaty i doniesienia: S. Flisa Józef Ostaszewski (1875—1942) — lekarz i działacz kulturalny Mazowsza Północnego; Z. Bednarskiego Axel Martin Munthe — lekarz i pisarz (1857—1949), *Choroby płuc w traktacie o tętnie „Sphygmicae artis libri V”* Józefa Strusia (1510—1568), *Towarzystwo b. Wychowanków Cesarskiego Uniwersytetu Juriewskiego (dawniej Dorpackiego) w Warszawie, Poglądy Józefa Strusia na kiłę w jego dziele „Sphygmicae artis libri V”*; W. Kozłowskiej Mrogoniusz w Olsztynku; A. Skrobackiego *Przyczynek do biografii okulisty poznańskiego, profesora Władysława Wicherkiewicza, Królewskie listy Jana Mikulicza do Fryderyka Althoffa* (praca napisana wspólnie z W. Kaiserem z Halle), *Najstarszy na Warmii polski regulamin szpitalny, Okoliczności śmierci feldmarszałka rosyjskiego I. I. Dybicza Zabałkańskiego w 1831 r., Album zasłużonych lekarzy-pionierów województwa olsztyńskiego 1945—1946, Teodor Fontane (1819—1898) farmaceuta i wybitny niemiecki powieściopisarz. W 80 rocznicę zgonu; Z. Stopy *Farmacja w Królewcu do końca XVIII wieku*; W. Szczepańskiego *O poglądach lekarza XVIII wieku (Ferdynanda Szweycera) na wartość stosowanych leków, Trzydziestolecie farmacji na Warmii i Mazurach, Wydział Farmaceutyczny Tajnego Uniwersytetu Ziem Zachodnich w Częstochowie w latach II wojny światowej, Wiersz Ferdynanda Karo (1845—1927), Nauczanie farmacji na kursach akademickich w Częstochowie (1944—1945)* i in.*

Prawie wszystkie wymienione prace ukazały się na łamach periodyków naukowych („Archiwum Historii Medycyny”, „Farmacji Polskiej”, „Kliniki Ocznej”, „Komunikatów Mazursko-Warmińskich”, „Rocznika Mazowieckiego”, „Polskiego Tygodnika Lekarskiego” oraz „Wiadomości Lekarskich”). Dają one pewne wyobrażenie o podejmowanej tematyce i medyczno-historycznych zainteresowaniach członków Oddziału. Ponadto do programu zebrań wchodziły tłumaczenia z obcej literatury fachowej, sprawozdania ze zjazdów naukowych i wspomnienia pośmiertne. W sumie, z zakresu historii medycyny, członkowie Oddziału w latach 1974—1978 ogłosili drukiem 36 prac, artykułów i sprawozdań.

Warto też wspomnieć, że 5 z kolei posiedzenie Oddziału poświęcono trzydziestolecu powrotu Olsztyna do Macierzy. Z tej okazji referat o początkach służby zdrowia w Olsztynie wygłosił dr med. Czesław Zaworski, jeden z pierwszych kierowników Wydziału Zdrowia Urzędu Wojewódzkiego oraz organizatorów lecznictwa powojennego okresu.

Równie uroczyste było 10 posiedzenie Oddziału, zorganizowane wspólnie z tutejszym Oddziałem Polskiego Towarzystwa Lekarskiego. Uczestniczył w nim gość z NRD prof. dr med. i fil. Wolfram Kaiser z Uniwersytetu im. M. Lutra w Halle-Wittenberdze, który wygłosił odczyt: *Über polnisch-hallesche Wissenschaftskontakte in der Geschichte der Medizin und Pharmazie*. Zebranie zgromadziło 35 osób, co na stosunki olsztyńskie i słabe, jak dotąd, zainteresowanie historią medycyny było liczbą dużą. Nawiązane z prof. W. Kaiserem kontakty naukowe i jego żywy udział w życiu polskiej historii medycyny sprawiły, że Olsztyński Oddział PTHM wysunął pod adresem Zarządu Głównego wnioszek o nadanie uczonemu godności członka honorowego Towarzystwa.

Dla zaakcentowania obecności na szerszym forum olsztyńscy historycy medycyny brali udział w wielu międzynarodowych i krajowych zjazdach naukowych. I tak np. W. Szczepański uczestniczył w zjeździe węgierskich historyków farmacji w Sopron (1976), na którym wygłosił doniesienie: *Über*

Veränderungen der Arzneiformen in vier polnischen Pharmakopeen, w II Kongresie Farmaceutycznym w Karl-Marx-Stadt (1976) oraz w sympozjum historyków farmacji w Erfurcie (1978).

A. Skrobaccki brał udział w dwóch Międzynarodowych Kongresach Historii Medycyny w Budapeszcie (1974) i w Płowdiw (1978), wygłaszając doniesienia: *Aufgefundene bisher unbekannte Briefe des Arztes Karol Marcinkowski aus Poznań* i *Jan Mikulicz aus Wroclaw im Lichte der Korrespondenz des Friedrich von Althoff*. Ponadto uczestniczył on w dorocznych obradach Niemieckiego Towarzystwa Historii Medycyny w Wernigerode (1976), podczas których wygłosił referat *Die Anfänge der Gesundheitserziehung in der Aufklärungszeit in Polen* oraz w sympozjum naukowym poświęconym węgierskiemu lekarzowi i uczonemu — Janosowi Andrasowi Segnerowi w Halle/Saale (1977). W programie naukowym zjazdu znalazły się dwa jego doniesienia: *Die angewandte Naturwissenschaften im 18. Jahrhundert in Polen* i *Jędrzej Śniadecki (1768—1838) als Arzt und Chemiker*.

Także udział w I Wspólnym Zjeździe Historyków Medycyny NRD i PRL we Frankfurcie nad Odrą (1978) dał mu sposobność do zreferowania opracowanych z W. Kaiserem i A. Völker doniesień: *Resonanz des polnischen Novemberaufstandes (1831) an der Königsberger Universität* oraz *Ludwik Bierkowski (1806—1860) i jego starania o uzyskanie katedry w berlińskim szpitalu Charité*.

Olsztyńscy historycy medycyny uczestniczyli również w wielu krajowych zjazdach i sympozjach, a mianowicie: w uroczystościach związanych z 50 leciem istnienia kwartalnika „Archiwum Historii Medycyny”, w Poznaniu (1974), w sympozjach poświęconych wybitnemu lekarzowi polskiemu XVII wieku — Janowi Jonstonowi, w Lesznie i Lubinie (1975), profesorowi Władysławowi Szumowskiemu, w Krakowie (1975), znakomitemu francuskiemu fizjologowi Claude Bernardowi, w Warszawie (1978), jak również w XI Zjeździe Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny w Szczecinie (1976).

Do ważniejszych wydarzeń Oddziału należało zdobycie przez Z. Bednarskiego stopnia doktora nauk medycznych w Akademii Medycznej w Gdańsku 15 maja 1975 roku. Promotorem rozprawy *Polacy na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Dorpackiego w latach 1802—1889* był prof. dr med. i fil. T. Bili-kiewicz.

Bolesnym ciosem, jaki dotknął Oddział, była śmierć dwóch jego zasłużonych członków, a mianowicie: mgr. farm. Mariana Stopy, znanego działacza społecznego województw koszalińskiego i olsztyńskiego (5 stycznia 1975 r.) oraz śmierć dr. med. Stanisława Flisa, pioniera służby zdrowia tutejszego województwa, wybitnego historyka medycyny i członka honorowego PTHM (6 października 1976 r.). Dla olsztyńskiej historii medycyny były to straty niepowetowane!

Aby zwiększyć stan liczebny Oddziału i wzmocnić aktywność jego członków postanowiono połączyć siły historyków medycyny z — interesującymi się przeszłością swego zawodu — farmaceutami. W ten sposób liczba członków Oddziału w dniu 1 stycznia 1977 roku wzrosła do 11 osób.

Wymownym świadectwem działalności Oddziału był także szereg wyróżnień, jakie otrzymali olsztyńscy historycy medycyny. Do nich m.in. należy medal pamiątkowy Ignacego Łukasiewicza „Za wybitne zasługi dla farmacji polskiej” wręczony W. Szczepańskiemu w Warszawie w trzydziestelecie działalności Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego (1977) oraz nadane mu

odznaczenie „Za wzorową pracę w służbie zdrowia”. Natomiast „w uznaniu zasług na polu krzewienia historii, etyki i kultury medycyny” Zarząd Główny PTHM przyznał A. Skrobacnemu dyplom im. Wojciecha Oczi (1974), a Polskie Towarzystwo Historyczne w Olsztynie „za aktywną działalność w szeregach tego Towarzystwa” dyplom uznania (1978). W tym samym roku Wydział Kultury Urzędu Wojewódzkiego wyróżnił A. Skrobacznego odznaką „Zasłużony działacz kultury”.

Pewne osiągnięcia odnotowali historycy medycyny w konkursach na prace naukowe. W konkursie Polskiego Towarzystwa Lekarskiego w Olsztynie, za pracę *Najstarszy na Warmii polski regulamin szpitalny* A. Skrobaccki zdobył w 1977 roku II nagrodę, zaś Z. Bednarski wyróżnienie. W następnym roku za pracę *Album zasłużonych lekarzy-pionierów Olsztyna. Materiały biograficzne* A. Skrobaccki otrzymał I nagrodę. Praca — jak uzasadniało jury w protokole — była pierwszą monograficzną próbą ujęcia tematu, który pozwoli przypomnieć zasługi lekarzy, pracujących w niezwykle trudnym, organizacyjnym okresie służby zdrowia w latach 1945—1946. Lekarz ów, za artykuł *Trzy nieznanne listy doktora Karola Marcinkowskiego pisane na emigracji* zdobył I wyróżnienie w konkursie rozpisany przez Komitet Badań Naukowych PTL w Poznaniu w 1977 roku.

Ideą, która w tej chwili jednoczy członków Oddziału, jest projekt zorganizowania w zabytkowym zespole szpitala św. Ducha i kaplicy św. Anny we Fromborku muzeum historii medycyny. Jest to unikalny w skali kraju obiekt z XIV wieku, przykład średniowiecznego budownictwa szpitalnego, który prawie w całości zachował swoją substancję historyczną i układ funkcjonalny. Zabytkowe freski we wnętrzu budynku, odkryta w podziemiach średniowieczna łaźnia i wreszcie bezpośredni związek budynku z Mikołajem Kopernikiem, także przecież lekarzem, to wszystko złożyło się na wykorzystanie tego obiektu na cele muzeum.

Zarząd Oddziału przystąpił do opracowania scenariusza przyszłych ekspozycji i gromadzenia zbiorów. Myśl zorganizowania w zabytkowym szpitalu fromborskim muzeum znalazła gorącego orędownika w dyrektorze Muzeum Mikołaja Kopernika, mgr. Tadeuszu Piaskowskim. W dowód uznania i wdzięczności za podjęte w tym kierunku prace oraz za kultywowanie idei Towarzystwa Zarząd Oddziału PTHM w Olsztynie wręczył mu 13 listopada 1978 roku medal pamiątkowy Jędrzeja Śniadeckiego.

Podobnym aktem, za stale okazywaną pomoc w rozwoju Oddziału, uhonorowani zostali przewodniczący komitetu redakcyjnego „Komunikatów Mazursko-Warmińskich” doc. dr Janusz Jasiński oraz prof. dr med. i fil. Wolfram Kaiser z Halle/Saale.

Oddział nadal utrzymuje żywy kontakt z innymi towarzystwami naukowymi i placówkami kulturalnymi, przede wszystkim zaś z Polskim Towarzystwem Historycznym, z Ośrodkiem Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego oraz z Muzeum Mazurskim w Olsztynie. Stałymi kontrahentami we współpracy naukowo-społecznej Oddziału są Polskie Towarzystwo Lekarskie oraz Polskie Towarzystwo Farmaceutyczne. Żywa i wszechstronna współpraca z tymi instytucjami jest najlepszą rękojmią dalszego pomyślnego rozwoju Olsztyńskiego Oddziału PTHM.

Na zakończenie trzeba dodać, że zebrania Oddziału (zwykle przy pełnej frekwencji) odbywały się w sali posiedzeń wspomnianego już Ośrodka Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego, w historycznej siedzibie tej placówki

w Domu Polskim przy ul. Partyzantów 87. Z chwilą jednak przebudowy Domu zebrania członków przeniesiono do budynku „Cefarmu” przy pl. Bema 5.

W dniu 6 maja 1977 r. zarząd Oddziału PTHM ukonstytuował się następująco: funkcje przewodniczącego powierzono ponownie Andrzejowi Skrobakiemu, na sekretarza wybrano Wandę Kozłowską a na skarbnika Władysława Szczepańskiego. Adres Oddziału brzmi: Rataja 6 m. 15, 10-202 Olaszyn.